

ALFONSO R. CASTELAO

ALBA DE GRORIA

ALFONSO R. CASTELAO

ALBA DE GRORIA

Ediciós

GALICIA

Do

CENTRO GALLEGO DE BUENOS AIRES

A presente edición adicada á memòria de Alfonso R. Castelao, foi acordada pol-a Xunta Direitiva do Centro Gallego presidida pol-o Sr. D. Javier Vázquez Iglesias e composta pol-os seguintes Sres.: D. Ricardo Badía, vicepresidente; Dr. Pedro F. Prado, segredario; D. José Villamarín Prieto, prosegredario; D. Manuel Alén, tesoureiro; D. Tomás Vilar, proteseureiro; D. Abelardo Estévez, contador; D. José Tibaudín Lema, procontador; D. Eduardo Reboredo, D. Manuel López, D. Aniceto Obarrio, D. Faustino Iglesias, D. Daniel Calzado, D. José M. Ferreño, e D. Manuel García, vocales. E pol-a sua Comisión de Cultura tamén presidida pol-o Sr. D. Javier Vázquez Iglesias, e, na que aitúa de segredario D. Agustín Montoto, composta pol-os Sres. D. Eduardo Blanco Amor, D. Xavier Bóveda, D. Daniel Calzado, D. Avelino Díaz, D. Abelardo Estévez, D. Constantino Francisco, D. Aniceto Obarrio, D. Segundo Pampillón, Dr. Pedro F. Prado, D. Rodolfo Prada, D. Manuel Silva, D. Tomás Vilar, D. José Villamarín e Dr. Luis Seoane (membro ascrito).

En homaxe á memoria de Alfonso R. Castelao, cuio primeiro cabo de ano do seu falescimento cómprese o 7 de xaneiro do corrente ano, a Xunta Directiva do Centro Gallego de Buenos Aires, a iniciativa da súa Comisión de Cultura, acordou publicar o presente discurso.

Alba da Groria, como titulou esta peza oratoria súa Castelao, foi pronunciada por el no festival do Centro Gallego realizado no Teatro Argentino d-esta capital, co gallo do Día de Galiza de 1948. Iste discurso, un dos máis belidos dos moitos que pronunciou n-este país o inmorrente Castelao, foi desí, endemal, o derradeiro dito pol-os seus beizos. A Galiza, pois, no grande día que a festexa, adicou as suas derradeiras verbas ditas en público, que, no acto ao que nos referimos foron pronunciadas diante d-unha moitedume que as escoitou con namoro.

En *Alba da Groria* non soio expresa Castelao a saudade dos emigrados pol-a terra lonxana, endexamáis esquecida, senón que dá forma a unha grande imaxe d-unha Santa Compañía composta por galegos inmortaes: santos, guerreiros, estadistas, nomes de cencia e de letras, que abraia o espectral misterio da ialma dos galegos, pra rematar coa mais belida e xusta evocazón do pobo inmorrente da Galiza. Os emigrados, a historia, o pobo, constiuíen os teimas de tres grandes frescos que o talento prástico de Castelao fixou en verbas, imposibilitado fisicamente de facelo nos grandes lenzos de parede con que soñou quizáis na súa mocidade.

Acompáñase a este discurso a súa tradución ao castelán feita pol-o poeta e novelista galego Eduardo Blanco Amor, adicada ao público non galego de América que ademira a obra e o xenio de Castelao.

A Xunta Directiva do Centro Gallego de Buenos Aires adírese co-esta publicación aos actos que a colectividade galega da Argentina celebra no primeiro cabo de ano do falecemento do inmortal artista, escritor e home galego Alfonso R. Castelao.

Miñas donas e meus señores:

SI NO ABRANTE

d-este día poidéramos voar sobor da nosa terra e percorrela en todas direccións, asistiríamos á maravilla d-unha mañán única. Dende as planuras de Lugo, inzadas de bidueiros, até as rías de Pontevedra, oureladas de piñeiras; dende as serras nutricias do Miño o a gorxa montañosa do Sil, até a ponte de Ourense, onde se peitean as augas d-entrambos ríos; ou dende os cabos da costa brava da Cruña, onde o mar tece encaixes de Camariñas, até o curuto do monte de Santa Tegra, que vence coa súa sombra os montes de Portugal, por todas partes xurde unha alborada de gloria. O día de festa comenza en Sant-Iago. A torre do reló tanxe o seu grave sino de bronce para anunciar un novo día, e de seguida comenza unha muiñeira de campás, repinicada nas torres do Obradoiro, que se comunica a todol-os campanarios da cibdade. Pero hoxe as campás de Compostela anuncian algo máis que unha festa litúrxica no interior da Catedral, con dinidades mitradas e ornamentos maravillosos, de brocados e ouros, con chirimías e botafumeiro, capaz de dar envexa á mesma Basílica de Roma. Hoxe as compás de Compostela anuncian unha festa étnica, filla, tal vez, d-un culto panteista, anterior ao cristianismo, que ten por altar a terra-nai, alzada simbólicamente no Pico Sagro; por cobertura o fanal inmenso do universo; e por

lámpara votiva, o sol ardente de xullo, o sol que madura o pan e o viño eucarísticos. Por eso a muiñeira de campás, iniciada en Compostela, vai rolando por toda Galiza, de val en val e de coto en coto, dende os campanarios pimpantes da veiramar até as homildes espadañas da montaña. E o badaleo rítmico das campás —de todas as campás de Galiza, en leda algarabía— semella o troupeleo dos cabalos astrales, que veñen pol-a vouta celeste, turrando do carro de Apolo, que trai luz e calor ao mundo en sombras. Hoxe é o Día de Galiza, e así comenza.

Así dá comenzo a solemnidade d-este día; a Festa maor de Galiza, a Festa de todol-os galegos. Pero ninguén pode sentila, coma nós, os emigrados, porque en tal día coma este reviven as lembranzas acuguladas, e coa moita destancia agrándase o prodixio da patria. Hoxe a nosa imaxinación anda por alá, en festa de saudades, escoitando as cántigas montañesas e mariñeiras que van para Compostela, vendo o noso país embandeirado de azul e branco, con músicas, gaitas, pandeiros, aturuxos e foguetes. . . E dispóis de evocar o repique matutino das campás —mal ou ben, ao xeito de Otero Pedrayo—, eu podía evocar igoalmente, todol-os lances xubilosos de-ste día, hora a hora, minuto a minuto. Pero ¡cómo se tornan tristes as alegrías evocadas lonxe da patria! ¡Cómo doen as ledicias arrincadas do recordo da nosa mocidade! E cómo para mín é certo o que dixo o mellor poeta de nosa estirpe:

Sen tí perpétuamente estou pasando
Nas maores alegrías, maor tristeza.

Non; é moito mellor evocar algo irreal, algo puramente imaxinario, algo que co seu simbolismo nos deixe ver o pasado para proveito de futuro, como unha boa esperencia. Podemos imaxinar, por exemplo, unha Santa Compañía de inmortaes galegos, en interminabel procesión. Allí veremos as nobres dinidades e os fortes caraiteres que dou Galiza no decorrer da súa Hestoria. Verémolos camiñar en silencio, coa faciana en sombras e o mirar caído na terra dos seus pecados ou dos seus amores, agachando ideas tan vellas que hoxe

nin tansiquera seríamos capaces de comprender, e sentimentos tan perennes que son os mesmos que agora bulen no noso corazón. Algúns verémolos revestidos con ricos panos e faiscantes armaduras; pero os máis d-eles van descalzos e nós, cos osos prateados pol-o fulgor astral.

Ao fronte de todos vai Prisciliano, o heresiarca decapitado, levando a súa propia caveira n-unha arqueta de marfin e afincándose n-un longo caxato, que remata coa fouce dos druidas, a modo de báculo episcopal. Siguen a Prisciliano moitos adeptos, varóns e mulleres. Detrás veñen dous magnates, que cicáis sexan: Teodosio, o grande Emperador de Roma, e San Dámaso, o Sumo Pontífice da cristianidade, seguidos ambos por unha hoste de soldados i eclesiásticos. Ollamos dispóis unha ringleira de mortos escrarecidos, que portan os atributos da súa dinidade ou da súa profesión. Alí distinguimos á virxe Eteria, a escritora pelengrina, con túnica de branco liño e camiñando con arfado compás. Ao hestoriador Paulo Orosio, discípulo de San Agostiño, que marcha pensatibre, c-un rolo de pergameos na man. Ao bispo e cronista dos tempos suevos, a Idacio, que alumea o camiño c-unha lámpara de bronce. A San Pedro de Mezonzo, o autor da Salve Regina Mater —o cántico e a oración máis fermosa da Eirexa—, c-unha fragante azucena nos beizos. Ao fundador San Rosendo, que sostén litúrxicamente a custodia do noso escudo tradicional. E moitos, e moitos máis, que é dificultoso recoñecer. Logo vemos ao primeiro Arzobispo de Compostela, o gran Xelmírez, revestido de pontifical, con aurifulxente cortexo de mitrados e coengos. Após do perlado ven Alfonso VII, o Emperador, con cetro na destra, espada na sinistra e coroa de ouro e pedrarías nas sens. Siguen ao Emperador: o Conde de Traba, seu aio, e demais bultos da soberba feudal de Galiza. Ollamos dispóis aos monxes letrados, en longa fileira, con velas acesas e libros abertos. Ven detrás o mestre Mateo, o Santo dos Croques, co Apocalipsis debaixo do brazo, encabezando unha grea de arquiteitos e imaxineiros, que portan as ferramentas das súas artes. De seguida aparece unha moitedume de xograres e trovadores, en mistura de tipos e atavíos. Algúns semellan ter sido monxes; outros calzan esporas de ouro, en sinal de que foron cabaleiros; pero os máis

d-eles van esfarrapados, con vellas cítaras, laúdes e zanfoñas ao lombo. Alí recoñecemos a Bernaldo de Bonaval, a Airas Nunes, a Eanes do Cotón, a Pero da Ponte, a Pero Meogo, a Xohán de Guillade, a Meendiño, a Xohán Airas, a Martín Codax, a Paio Gómez Charino, a Macías, a Padrón, e moitos máis, todos con lume no peito. Non tardan en aparecer as dúas belidas e infortunadas irmáns, Inés e Xohana de Castro, a que reinou en Portugal dispóis de morta e a que foi raiña de Castela n-unha soia noite morna de vran, como dúas rosas de prata as coroas do seu efímero reinado. Veñen de seguida os moitos varóns altaneiros de Galiza, os señores feudales, que non souperon vivir en paz, nin consigo mesmos, todos eles montados en bestas negras, dende Andrade, o Bó, seguido por un porco montés —símbolo totémico de súa casa—, até o valente Pedro Madruga, que leva o puñal da traición espetado nas costas. Como grupo singular destácase o Mariscal Pardo de Cela, xunto cos seus compañeiros de martirio, inxustamente decapitado, que sosteñen con entrambas mans as propias cabezas, aínda frescas, que deitan sangue e piden xusticia. Tamén ollamos unha boa representación do feudalismo eclesiástico, e n-él distinguimos aos tres Arzobispos Fonseca, pai, fillo e neto, seguidos por unha mula cangada coas obras de Erasmo. E detrás de tanto señorío feudal ven a pé o seu mellor cronista, Vasco da Ponte. De seguida recoñecemos a imponente tropa dos irmandiños, que arrastran cadéas, con bisarmas e fouces mangadas en paus, levando por abandeirado a Rui Xordo, que sostén en outo un facho de palla acesa e fumeante.

Eiquí comenza a decaer a categoría do fúnebre cortexo, como decae Galiza ao trocarse en povo vencido e subordinado. Pero sigue dando individualidades, como Sarmiento de Gamboa e os Nodales, que camiñan xuntos, portando astrolabios, atlas e cunchas estranas; o filósofo escéptico, Francisco Sánchez, con muceta de Doutor; os Virreis de Nápoles e das Indias, Conde de Lemos e Conde de Monterreí, que serviron lealmente a quén non merecía ser servido por ningún galego; os tres grandes Embaixadores filipescos, Zúñiga, de Castro e Gondomar, que inútilmente derrocharon talento, sabiduría e artes diplomáticas; os escultores Moure e Ferreiro, xunto cos archi-

teitos Andrade e Casas e Nóvoa, que ceibaron de cadeas a nosa orixinalidade oprimida; o P. Sarmiento e o P. Feixóo, que remediaron o retraso cultural de España coa súa poderosa erudición e o seu xenio enciclopédico. Ven axiña Nicomedes Pastor Diaz, coa súa lira de nacra, abrindo a renascencia literaria de Galiza e seguido pol-os poetas Añón, Rosalía, Curros, Pondal, Ferreiro, Lamas, Amado Carballo, Manoel Antonio e tantos outros, todos con estrelas sobor das súas frentes; os hestoriadores Vicetto, Murguía e López Ferreiro, os patriotas Faraldo e Brañas, a pensadora Concepción Arenal, a escritora Pardo Bazán, e por fin o gran Don Ramón, aínda non ben descarnado...

Acabo de citar uns cantos bultos da Santa Compañía de inmortaes galegos, uns cantos nada máis, porque nos dous mil anos da nosa hestoria, os bultos cóntanse por milleiros.

Dí Oliveira Martins que na Hestoria non hai máis que mortos e que a crítica hestórica non é un debate, senón unha sentenza. Pero todos sabemos que os mortos da Hestoria reviven e mandan sobor dos vivos —moitas veces desgraciadamente—, como todos sabemos que a mellor sentenza é a que se da dispóis d-un debate. Por eso eu gosto de poñer a debate a nosa Hestoria, non a nosa Tradición, porque si ben é certo que se pode compor unha grande Hestoria de Galiza con soio recoller as crónicas dos seus grandes homes, tamén é certo que ningún d-eles, nin todos eles xuntos, foron capaces de erguer a intransferibel autonomía moral de Galiza á categoría de feito indiscutibel e garantizado. Afortunadamente, Galiza conta, para a súa eternidade, con algo máis que unha Hestoria fanada, conta c-unha Tradición de valor imponderabel, que eso é o que importa para gañar o futuro.

Cando a Santa Compañía de inmortaes galegos, que acaba de pasar por diante da nosa imaxinación, se perde espesura d-unha froresta lonxana, con esa mesma imaxinación veremos xurdir do Humus da terra-nai, da terra da nosa terra, saturada de cinzas humáns, unha infinida moitedume de luciñas e vagalumes, que son os seres innominados que ninguén recorda xa, e que todos xuntos forman o substractum insobornabel da patria galega. Esas ánimas sen nome

son as que crearon o idioma en que eu vos estou falando, a nosa cultura, as nosas artes, os nosos usos e costumes, i en fin, o feito diferencial de Galiza. Elas son as que, en longas centurias de traballo, humanizaron o noso territorio patrio, infundíndolle a total-as cousas que na paisaxe se amosan o seu propio espírito, co que pode dialogar o noso corazón antigo e panteita. Elas son as que gardan e custodian, no seo da terra-nai, os legados múltiples da nosa tradición, os xermes incorruptibéis, da nosa futura hestoria, as fontes enxebres e purísimas do noso xenio racial. Esa moitedume de luciñas representa o povo, que nunca nos traicionou, a enerxía colectiva, que nunca perece, i, en fin, a esperanza celta, que nunca se cansa. Esa infinda moitedume de luciñas e vagalumes representa o que nós fomos, o que nós somos e o que nós seremos sempre, sempre, sempre.

Velahí o que eu quería dicir n-este Día de Galiza, en loubor da nosa Tradición, por riba da nosa Hestoria, a todol-os galegos que residen n-esta terra, que para nós é a segunda patria. E nada máis, amigos e irmáns.

Que a fogueira do espírito siga quentando as vosas vidas e que a fogueira do lume nunca deixe de quentar os vosos fogares.

